

MATIJA GLAD IN NJEGOVE LUTKE

Veliki človek malih lutk

Živa Ogorelec

189

»Ni lepšega, kot gledati otroške obrazke, ki so se popolnoma uživeli v lutkovno igrico.«¹ Širši javnosti je bil Matija Glad (1912–1995) do nedavnega še precej neznan, na Kočevskem pa smo ga poznali kot dramskega igralca pri Delavsko-prosvetnem društvu Svoboda Kočevje, hišnika v Šeškovem domu,² rezbarja in predvsem lutkarja. Konec leta 2017 je njegova hčerka Nada Štajduhar Pokrajinskemu muzeju Kočevje podarila 43 lutk, lutkovno gradivo in priznanja, ki jih je hranila po njegovi smrti. Že nekaj časa je v njej tlela želja, da bi očetovo delo spravila s podstrešja, nekam, kjer bi se ohranilo za naslednje rodove.

Občasno razstavo *Matija Glad in njegove lutke* smo odprli 18. maja 2019 v sodelovanju z Lutkovnim muzejem iz Ljubljane in Muzejem Ribnica. Avtorica razstave sem bila Živa Ogorelec. Želeli smo prikazati vsestranskost gospoda Glada, še najbolj pa se razstava posveča njegovi ljubezni do lutk. Razstavni prostor ni bil izbran naključno, saj gre za nekdanji začasni bivalni prostor družine Glad in za nekdanjo lutkovno dvorano v prvem nadstropju Šeškovega doma. Ker smo želeli izkazati čast lutkarju in človeku, ki je bil neposredno povezan s to stavbo, smo prostor poimenovali Lutkovna soba Matije Glada.

Razstavo sestavljajo panoji, osrednja vitrina z lutkami, vitrina z rezbarskimi deli in lutkovni oder. Tik pred vstopom na razstavo nas na steklenih vhodnih vratih pozdravijo navihane lutke na prosojnih nalepkah. Razstava nas popelje od Matijeve mladosti do njegove upokojitve. Spoznamo ga kot preprostega kostelskega človeka, vaščana Banje Loke, ki se je po zaslugi osnovnošolskega učitelja Adolfa Prešerna prvič srečal z lutkami. Nesojenega poklica kovača zaradi bolezni dihal ni nikoli opravljal, svoje pa je naredila tudi internacija v koncentracijsko taborišče na Rab med drugo svetovno vojno. Po osvoboditvi in okrevanju na Golniku se je zaposlil v Šeškovem domu. Bil je mojster za vse – preizkusil se je kot izdelovalec kulis, mask iz papirja, odrski mojster, mojster razsvetljave, inspicient, režiser, inscenator, dramaturg, kurjač, čistilec. Kljub poznim delovnim uram, ko so potekale razne prireditve in koncerti, ter stalni pripravljenosti je

¹ Jože Primc: Nadel si je križ na rame. *Dolenjski list* (23), št. 1 (6. 1. 1972): 16.

² Dom je v letih 1937–1938 zgradilo Sokolsko društvo Kočevje, od leta 1963 v njem domuje tudi Pokrajinski muzej Kočevje.

imel svoje delo rad. Razgiban urnik mu je omogočal, da se je v prostem času posvečal stari ljubezni – lutkam. Te je zaradi pomanjkanja denarja izrezljal kar sam. Obleke zanje mu je sešila sosedka šivilja, lase pa so mu odstopili lokalni frizerji. V treh ustvarjalnih obdobjih (1947/48–1953, 1958–1969 in 1972–1978) z vmesnimi premori je Matija Glad skupaj s svojimi mladimi lutkarji ustvarjal različne lutkovne predstave. Lutkovne igralce je izbiral med učenci zadnjih razredov osnovne šole ali celo prvih letnikov srednje šole. V začetnem ustvarjalnem obdobju so lutkarji uporabljali marionete, v drugem ročne lutke z leseno glavo, v zadnjem lutke iz poliuretanske pene. Na razstavi je izbor najbolj poznanih in najzanimivejših lutk. V osrednji vitrini smo razstavili tri marionete (Žogica Nogica, Babica in Dedek), pet ročnih lutk z lesenimi glavami (zdravnik, Nace Dolžan – hišni posestnik, mati Ježonka, volk in Pavliha) in dve lutki iz poliuretanske pene (Mali strah Bavbav in Rdeča kapica). Marionetni trio iz lutkovne predstave *Žogica Nogica* smo izjemoma položili na kubus leže. Gre za najstarejše lutke v muzejski zbirki Matije Glada, zato »so si to tudi zaslužile«, kot se je izrazila njegova hčerka na odprtju razstave.

Prvo vodstvo ob otvoritvi razstave Matija Glad in njegove lutke (foto: Nadja Kovačič, 2019)

Pri ravnanju z lutkami nam je bila v veliko pomoč restavratorka Lutkovnega muzeja iz Ljubljane Zala Kalan, ki nam je svetovala, kako ohraniti tako kompleksne predmete za naslednje rodove. Gladove lutke so namreč narejene iz lesa, kovine (uteži na podplatih stopal, npr.), različnega tekstila, tudi živalske kože, volne, gumbov, lepila, človeških las in vrvic iz umetne snovi. Na žalost so lutke pred prihodom v muzej doživele nestrokovno prenavo, zato nekatere nimajo več prvotnega barvnega nanosa (npr. *Žogica Nogica*), so predelane ali imajo različne poškodbe.

Matija Glad je bil posredno ali neposredno povezan z različnimi fazami v razvoju slovenskega lutkarstva. Bil je v stiku s sokolskimi lutkami, vsaj posredno je poznal delo partizanskega lutkovnega gledališča, spremljal je ustanovitev prvega slovenskega

poklicnega lutkovnega gledališča – Mestnega lutkovnega gledališča v Ljubljani (danes Lutkovno gledališče Ljubljana) in v Mariboru (danes Lutkovno gledališče Maribor) ter bil del razcveta slovenskih amaterskih lutkovnih skupin in gledališč v šestdesetih in sedemdesetih letih 20. stoletja. Manko izobrazbe na tem področju je nadomeščal z različno lutkovno literaturo in obiskovanjem lutkovnih tečajev, ki so jih obiskovali tudi njegovi mladi lutkarji.

Matija Glad in nekaj njegovih lutk (fotomontaža Katja Okorn, 2019)

Na koncu Lutkovne sobe Matije Glada stoji nov zložljivi lutkovni oder. Ta ni samo del muzejske razstave, temveč je vitalna muzejska oprema, ki jo redno uporabljamo za uprizoritev lutkovnih predstav z naslovom *V deželi Kačariji*³. Te so se skozi leta med mladimi zelo dobro prijele in so že del muzejske tradicije. Matija Glad se je na stara leta posvetil rezbarjenju in kiparjenju, to vidimo na predzadnjih panojih in primerkih v vitrini. Rad je upodabljal preproste ljudi iz vsakdanjega življenja, zato ga umeščamo med

³ Ime Kačarija prihaja iz sosedskega rivalstva med Ribnico in Kočevjem. Ti so po mnenju svojih sosedov kot kače, od tod tudi njihov nadimek Kačarji. Z lutkovnimi predstavami *V deželi Kačariji*, torej »na Kočevskem«, želimo javnosti predstaviti različne aktualne muzejske razstave ali dogodke na bolj preprost način. Idejni oče lutkovne igrice je restavrador in konzervator Roman Zupančič.

predstavnike naivne umetnosti. Razstava se zaključí s predstavitvijo še enega lutkovnega velikana – ribniškega lutkarja Janka Trošta. Za predstavitev njegovega dela na področju lutkarstva na Ribniškem je poskrbela kustosinja Marina Gradišnik iz Muzeja Ribnica.

Odpрте razstave je bilo zelo uspešno. Mnogo domačinov ima nostalgíčne spomine na Matijo Glada in njegove lutke, zato na odprtju ni manjkalo nekdanjih in sedanjih lutkarjev ter kulturnih delavcev, vaščanov njegove rojstne vasi Banje Loke, vaščanov njegovega poslednjega domovanja – Koblarjev, Gladovih potomcev, domačinov in nenazadnje tudi tistih, ki zanj še niso slišali. Kočevskega lutkarja je bilo v mesecu novembru 2019 mogoče spoznati tudi v radijski oddaji Sledi časa Prvega programa Radia Slovenije.

192

Muzejska razstava je bila na ogled do 30. maja 2020. Panojska besedila smo pripravile kustosinje Marina Gradišnik iz Muzeja Ribnica, Tjaša Juhart iz Lutkovnega muzeja v Ljubljani ter Nadja Kovačič in Živa Ogorelec iz Pokrajinskega muzeja Kočevje. V avtorstvu vseh naštetih je ob razstavi izšel katalog z naslovom *Matija Grad in njegove lutke*. V času epidemije corona virusa smo uredili tudi virtualni ogled razstave na spletni strani Pokrajinskega muzeja Kočevje.⁴

Matija Glad je za sabo pustil bogato zbirko rezbarij, kipov, lutk in spominov na lutkovne predstave, ki so razveseljevale prve povojne in kasnejše generacije otrok na širšem območju Kočevske in drugod. Čeprav bi se kdo muzal, da ni imel primerne izobrazbe, pa je s svojo zavzetostjo in ljubeznijo do otrok ter lutk postavil Kočevsko na zemljevid slovenske lutkovne zgodovine.

⁴ <<https://www.pmk-kocevje.si/virtualno/index.html>> [6. 11. 2020].